

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

УДК 378.015.31:7.011]:781.42(072)

*ЮЛІЯ БАБИНІНА, аспірант кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту,
Комунальний заклад "Харківська гуманітарно-педагогічна
академія" Харківської обласної ради, Україна
ORCID 0000-0002-7841-7338*

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ ПОЛІФОНІЇ МИСТЕЦТВ

*YULIA BABYNINA, graduate student of the Department of
Pedagogy, Psychology, Primary Education and Educational
Management Municipal Establishment "Kharkiv
Humanitarian-Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional
Council, Ukraine*

FEATURES OF EDUCATION OF AESTHETIC FEMALES OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC ARTS BY MEANS OF ARTS POLYPHONY

У статті схарактеризовано особливості виховання естетичного смаку майбутніх учителів музичного мистецтва за допомогою засобів поліфонії мистецтв. Розкрито змістове наповнення понять "смак", "естетичний смак". Визначено сутність терміна "поліфонія мистецтв". Виховання естетичного смаку має бути спрямоване на формування в майбутніх учителів музичного мистецтва уявлень про красу та гармонію, розвиток творчого мислення та вмінь аналізувати й оцінювати мистецтво. До особливостей виховання естетичного смаку майбутніх учителів музичного мистецтва за допомогою засобів поліфонії мистецтв автором віднесено, що взаємодія з іншими мистецькими дисциплінами допомагає

здобувачам вищої освіти зрозуміти інші мистецькі форми вираження, що допомагає розширити їхнє розуміння світу.

Ключові слова: смак, естетичний смак, взаємодія, поліфонія мистецтв, естетична культура, музичне мистецтво.

Summary. The article characterizes the peculiarities of the education of the aesthetic taste of future music teachers using the means of polyphony of arts. The content of the concepts "taste" and "aesthetic taste" is revealed. The essence of the concept of "polyphony of arts" is defined. The education of an aesthetic female should be aimed at forming ideas about beauty and harmony in future music teachers, developing creative thinking and the ability to analyze and evaluate art. Among the peculiarities of the education of the aesthetic taste of future teachers of musical art with the help of polyphony of arts, the author

attributes that interaction with other artistic disciplines helps students of higher education to understand other artistic forms of expression, which helps to expand their understanding of the world.

Key words: taste, aesthetic taste, interaction, polyphony of arts, aesthetic culture, musical art.

Мета: проаналізувати особливості виховання естетичного смаку майбутніх учителів музичного мистецтва з використанням засобів поліфонії мистецтв.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У сучасному світі все більше зростає значення мистецтва як засобу розвитку людини. У зв'язку з цим важливо формувати у здобувачів вищої освіти, майбутніх учителів музичного мистецтва естетичний смак та розуміння мистецтва загалом. Тому необхідно використовувати

вати різні методи та підходи до викладання, включаючи засоби поліфонії мистецтв, що дозволяють розвивати у здобувачів вищої освіти творчі та комунікативні навички, а також здатність взаємодіяти з різними мистецькими формами. Однак проблема полягає в тому, що не завжди викладачі музичного мистецтва використовують інтегрований підхід до викладання та не завжди здобувачі вищої освіти отримують достатньо комплексне розуміння мистецтва. Тому важливо проаналізувати ефективні засоби застосування поліфонії мистецтв у вихованні естетичного смаку майбутніх учителів музичного мистецтва.

Аналіз досліджень і публікацій.

Питання естетичного формування охоплює всі можливості зовнішніх і внутрішніх впливів на особистість. Концептуальні підходи до формування естетично-ціннісних і духовно-світоглядних аспектів особистості як учнів, так і здобувачів вищої освіти (майбутнього фахівця з музичного мистецтва) засобами мистецтв стали предметом дослідження: С. Горбенко, М. Клепар, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Щолокової та інших. Проте, у наукових доробках вітчизняних і зарубіжних учених недостатньо повно схарактеризовано особливості виховання естетичного смаку майбутніх учителів музичного мистецтва засобами поліфонії мистецтв, адже багато із сучасних методик виховання естетичного смаку базуються на моно-дисциплінарному підході, тоді як поліфонія мистецтв передбачає інтеграцію різних видів мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початку ХХ століття у вітчизняній педагогіці відбулося поширення передових ідей у галузі музичної освіти. Видатні українські композитори М. Верховинець, М. Леонтович, М. Лисенко, Я. Степовий, К. Стеценко та Б. Яворський активно займалися розробкою і виданням музичних посібників, нотних збірок, методичних вказівок та рекомендацій щодо музичного виховання і навчання. Дослідники пов'язують діяльність з розвитком музично-естетичної думки в Україні, формуванням націо-

нальних принципів музично-естетичного виховання (Ковтун, 2013, с. 63).

Майбутній учитель – важлива складова виховання молодого покоління. Саме він спонукає дітей до навчання музики та впливає на їхні смаки. Як зазначає дослідниця О. Хом'як, "Смак, як соціальна норма при оцінці прекрасного, виявляє здатність людини сприймати й оцінювати предмети та явища реальності з естетичної й гуманістичної точки зору, яка визначається їх естетичною й гуманною доцільністю. Смак, з одного боку, служить засобом регулювання естетичної діяльності людини, а з іншого – засобом сприйняття й пізнання прекрасного. Естетичний смак визначається як духовна якість особистості, яка дозволяє здійснювати духовно-творче, емоційно-образне сприйняття й оцінку світу. Смак не лише відображає сучасні норми естетики, але й формує основи цивілізованого ставлення людини до світу" (Хом'як, 2015, с. 8). Смак є здатністю людини за допомогою безпосереднього почуття оцінити естетичну цінність предметів, явищ мистецтва та дійсності. У контексті оцінки художніх творів цей вид смаку називають художнім смаком. Як активний прояв естетичного ставлення, смак відображає певні особливості естетичної свідомості та діалектичні суперечності між індивідуальним і суспільним. Оскільки смак формується на основі суспільно-історичного досвіду, він завжди є унікально-індивідуальним за своєю формою. Смак поєднує у собі чуттєві та раціональні аспекти, включаючи розуміння оцінюваних явищ і предметів. Він виявляється в особистій емоційній реакції типу "подобається - не подобається" (*Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку*, 2012).

В. Радкіна провела детальний аналіз феномена "естетичний смак". Вона відзначає, що "естетичне ставлення людини до світу є одним з найбільш загальних характерних рис, які пронизують всі сфери її життя і діяльності. Естетична культура, що виникає з цього ставлення, є невід'ємною частиною духовної культури вчителя. Вона відображає

здатність вчителя вільно й повноцінно сприймати й аналізувати різноманітні естетичні явища, адекватно їх оцінювати й класифікувати, а головне – будувати педагогічну діяльність відповідно до соціально значущих норм естетичної досконалості й краси" (Радкіна, 2004). Дослідниця довела також, що "естетичний смак є комплексним показником і критерієм рівня естетичної підготовки майбутнього вчителя, що проявляється як: центр регулювання естетичної свідомості; стійкий психічний утвір; здатність, яка є необхідною в будь-якій діяльності; настанова, що сприяє формуванню основних якостей особистості" (Радкіна, 2004).

Естетичний смак взаємодіє в діалектичному співвідношенні з естетичним ідеалом, естетичним сприйняттям, естетичними потребами та естетичними оцінками, які розвиваються як у навчально-виховному процесі, так і в постійній діяльності людини. Без здатності сприймати прекрасне і відчувати насолоду від нього неможлива реалізація особистістю потреби у втіленні естетичного в усіх сферах діяльності, без винятку (Хом'як, 2015, с. 8).

Отже, спираючись на зазначене вище, смак завжди є синтезом логічного аналізу, емоційних вражень, суджень і досвіду, усвідомлення та інтуїції. Підсумовуючи естетичне переживання і почуття людини, її естетичне відчуття, смак уособлює рух до гармонії в емоційній та інтелектуальній сферах. Естетичний смак являє собою здатність особистості оцінювати естетичні предмети і явища відповідно до власних естетичних потреб та свідомих реакцій на сприйняття й емоції.

Естетичний смак – сфера естетичних норм, за якими оцінюють твори мистецтва. Однак розвиток особистості естетичної свідомості в основному включає естетичну чуттєвість (естетичну частину естетичного сприйняття, переживання, емоції, відчуття та естетичний смак) і естетичний розум або інтелект (раціональну частину естетичного смаку, естетичні ідеали, естетику).

Студентство та молодь є багатим ґрунтом для засвоєння духовно-

го багатства суспільства. Вища музична освіта слугує інструментом формування естетичних ідеалів, ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів музики. Саме в такому середовищі формуються світоглядні принципи людини, що визначають рівень освіти, який має бути характерним для професії.

Створення і функціонування системи взаємодії мистецтв пов'язане з розвитком як технічного, так і духовного аспектів суспільства. Дослідниця Т. Стратан-Артишкова дає визначення: "Взаємодія мистецтв перевищує простий синтез різних галузей художньої творчості. Шляхом взаємного доповнення та поєднання своїх унікальних особливостей вони творять якісно нові й емоційно насичені форми вираження, які відображають світоглядні позиції епохи та самого художника. Ця взаємодія мистецтв гармонійно й цілісно впливає на особистість, впорядковує її систему цінностей та розкриває творчий потенціал" (Стратан-Артишкова, 2012, с. 177).

Отже, до одного з засобів виховання естетичного смаку ми відносимо та даємо йому визначання – "поліфонія мистецтв" – це процес, у якому різні види мистецтва співіснують і взаємодіють між собою, щоб створити щось нове та цілісне. Цей засіб можна використовувати в різних аспектах виховання майбутніх учителів музичного мистецтва.

По-перше, взаємодія або поліфонія мистецтв може бути використана для розвитку естетичного сприйняття. Учні, котрі знають про різні види мистецтва та вміють їх аналізувати, мають більш розвинене естетичне сприйняття. Це можна досягти, наприклад, за допомогою співпраці з викладачами інших мистецьких освітніх компонентів, таких як живопис, література, театральне мистецтво тощо.

По-друге, взаємодія мистецтв може бути корисною для розвитку творчості та інноваційності. Коли здобувачі вчаться пов'язувати різні види мистецтва, вони розвивають здатність бачити проблеми та ситуації з різних позицій і знаходити креативні рішення. Наприклад, здобувач вищої освіти

музичного відділення, який вивчає джазову імпровізацію, може бути зацікавлений у малюванні абстрактних картин, що допоможе йому розширити свій музичний діапазон і проявляти себе по-новому. Або здобувач вокаліст може навчитися емоційно передавати текст пісні за допомогою театральних трюків, які вивчають в освітньому компоненті "Основи сценічної та сценарної роботи".

Крім того, важливо, щоб учителі музичного мистецтва стимулювали здобувачів вищої освіти до власного творчого розвитку, надаючи їм змогу експериментування зі звуками та інструментами, створення власних музичних творів. Це дозволить здобувачам вищої освіти не лише розвивати свій творчий потенціал, але й підвищити свою самооцінку та впевненість у здібностях. Для цього можна організувати творчі майстер-класи, у яких здобувачі вищої освіти матимуть можливість попрацювати зі звуковим обладнанням та інструментами, дізнатися більше про створення музики, її елементи.

Учителі музичного мистецтва можуть також заохочувати здобувачів вищої освіти до вивчення різних мистецьких форм, використовуючи інтегрований підхід до навчання, що передбачає поєднання різних мистецьких дисциплін і напрямів для досягнення цілей виховання. Наприклад, використання театру та балету допоможе зрозуміти, як музика застосовується для створення настрою та атмосфери. Учні можуть бути ознайомлені з танцювальними виступами, драматичними постановками, які використовують музику як один із засобів виразності. Таким чином, здобувачі вищої освіти можуть отримати глибше розуміння важливості музичної виразності та її впливу на емоції і настрої слухачів.

Ще до засобів взаємодії мистецтв ми відносимо застосування образотворчого мистецтва. Здобувачі вищої освіти можуть вивчати твори мистецтва, які створені на основі музичних композицій, та аналізувати, як образи та кольори відтворюють музичну емоцію і відчуття. Також учні мають змогу створювати власні музичні композиції, які відображають їхні

власні емоції та відчуття, і створювати відповідні візуальні твори, які відображають їхні інтерпретації своїх музичних творів. Наприклад, вони можуть створити ілюстрації до своїх композицій, відеокліпи, застосовуючи різні техніки, такі як анімація, графіка, малювання тощо.

Таким чином, інтеграція музичного та візуального мистецтва сприяє розвитку творчого мислення учнів та підвищенню їхнього інтересу до мистецтва загалом, також сприяє формуванню їхнього естетичного смаку, розумінню мистецтва як важливої форми виразності. У результаті, учні можуть стати більш відкритими до мистецтва та відчувати більшу потребу в його розумінні і вивченні. Інтегрований підхід також допомагає вчителям музичного мистецтва створити більш цілісні та ефективні методи виховання естетичного смаку учнів.

Крім того, використання технологій – відео, аудіо та комп'ютерні програми – допомагає формувати естетичний смак студентів. Учні можуть використовувати ці технології для створення візуальних та аудіальних творів, що передають емоції і настрої. Наприклад, здобувачі вищої освіти створюють музичні відеокліпи або аудіовіртуальні тури, які передають настрої і емоції, що викликає музика. Вони можуть створити музичний відеокліп на основі власного композиторського твору, який відображатиме музичний настрої і емоції, які вони намагаються передати через музику; аудіовіртуальний тур на основі певного музичного жанру або епохи, який буде доповнюватися візуальними елементами, такими як зображення, фотографії, анімації та інше, щоб відображати настрої та емоції, які передає музика. Для ефективного використання інтегрованого підходу важливо забезпечити взаємодію між викладачами різних мистецьких напрямів, а також між здобувачами вищої освіти. Наприклад, вони можуть брати участь у спільних проєктах зі здобувачами вищої освіти з інших мистецьких спеціальностей, що дозволить їм поєднувати свої знання та вміння для створення нових творів мистецтва. Здобувачі вищої освіти музичного мистецтва

можуть співпрацювати зі здобувачами художньої школи, для напрацювання спільного проєкту, який поєднує музику та візуальне мистецтво. Вони можуть створити виставку картин, що супроводжується живою музикою, або музичний театральний виступ, де використовуються образи та декорації, створені здобувачами вищої освіти художньої школи. Такі проєкти посприяють у розвитку співпраці, творчої уяви та естетичного смаку.

Крім того, важливо забезпечити доступ до різних форм мистецтва для здобувачів освіти, які можуть бути відмінними від музичного мистецтва, зокрема: театр, образотворче мистецтво, кіно, література та інші. Це дозволить здобувачі вищої освіти бачити зв'язок між різними мистецькими формами виразності та розуміти їхню важливість у сучасному світі. Отже, учителів можна вважати новаторами, якщо вони здатні шукати нові методи, прийоми та способи викладання, які сприяють реалізації особистісно орієнтованого підходу до взаємодії з учнями. Сучасне суспільство вимагає від них мобільності, гнучкості та енергійності, щоб створити систему навчання і виховання, яка відповідала б новим освітнім тенденціям, інтересам учнів. Тому необхідно закладати основи для нової інформаційної системи, яка поєднує традиції та інновації. Під час навчання на етапі виникнення новаторських форм і методів роботи слід створювати оптимальні умови для професійного розвитку майбутнього педагога та надихати його на прагнення до інновацій. Основою та змістом інноваційних освітніх процесів нового, яке полягає в оновленні педагогічного процесу та впровадженні нововведень у традиційну систему. За таких умов вдасться досягти найви-

щого рівня педагогічної творчості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виховання естетичного смаку в майбутніх учителів музичного мистецтва є важливою складовою їх професійної підготовки. Використання поліфонії мистецтв у процесі навчання може допомогти розвивати у здобувачів вищої освіти розуміння та апробування різних форм виразності, а також розвивати їхній естетичний смак і культурну свідомість, творче мислення здобувачів вищої освіти, оскільки вони будуть змушені поєднувати та взаємодіяти з різними видами мистецтва, що стимулює їх творчість і дозволяє розширювати мистецькі горизонти. Крім того, інтегрований підхід здатний підвищити мотивацію здобувачів вищої освіти до вивчення музичного мистецтва, оскільки дає можливість бачити музику в контексті більш широкої культурної палітри. Таким чином, використання поліфонії мистецтв у вихованні естетичного смаку майбутніх учителів музичного мистецтва є важливим елементом формування повноцінної та глибокої мистецької особистості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку. (2012). Збірник наукових праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 560 с.

Ковтун, А. В. (2013). Виховання особистості засобами музичного мистецтва у вітчизняній педагогіці кінця XIX – середини XX століття. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6 (32).

Стратан-Артишкова, Т. (2012). Взаємодія мистецтв у процесі художнього пізнання. *Наукові записки Кіро-*

воградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, 107 (2), 176–182.

Радкіна, В. Ф. (2004). Формування художньо-естетичного смаку як професійної якості майбутнього вчителя. (Автореф. дис. ... канд. пед. наук). Одеса. 21 с.

Хом'як, О. А. (2015). Виховання естетичних смаків у студентів педагогічних університетів у позанавчальній діяльності. (Автореф. дис. ... канд. пед. наук). Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. 20 с.

REFERENCES

Estetychne vykhovannia ditei ta molodi: teoriia, praktyka, perspektyvy rozvytku. (2012). Zbirnyk naukovykh prats. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. 560 s.

Kovtun, A. V. (2013). Vykhovannia osobystosti zasobamy muzychnoho mystetstva u vitchyznianiі pedahohitsi kintsia XIX – seredyiny XX stolittia. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 6 (32).

Stratan-Artyshkova, T. (2012). Vzaiemodiia mystetstv u protsesi khudozhnoho piznannia. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Iynnychenka*, 107 (2), 176–182.

Radkina, V. F. (2004). Formuvannia khudozhno-estetychnoho smaku yak profesiinoi yakosti maibutnoho vchytelia. (Avtoref. dys. ... kand. ped. nauk). Odesa. 21 s.

Khomiak, O. A. (2015). Vykhovannia estetychnykh smakiv u studentiv pedahohichnykh universytetiv u pozanavchalnii diialnosti. (Avtoref. dys. ... kand. ped. nauk). Skhidnoukr. nats. un-t im. Volodymyra Dalia. 20 s.

Стаття надійшла 19.09.2023 р.